

El Museu Imperial de la Guerra al Regne Unit

La guerra ens afecta a tots

MARGARIDA LORAN I GILI
Museòloga

The Big Picture, una experiència audiovisual immersiva de l'IWM North. © de la fotografia: IWM

El Museu Imperial de la Guerra en Londres es un interesante caso de museo militar que ha sabido reorientar su discurso y convertirse en un museo atractivo y de importancia para una amplia audiencia. En las dos últimas décadas, el Museo se ha ido alejando de posiciones conmemorativas y patrióticas para centrarse en la historia social de los conflictos y presentar la experiencia humana de la guerra. El artículo repasa algunos de los enfoques interpretativos más innovadores: desde el uso de recreaciones evocadoras que explotan la dimensión emocional de la guerra (la Blitz Experience [Experiencia de los bombardeos aéreos], la Trench Experience [Experiencia de las trincheras], o The 1940's House [La casa de 1940]) a los proyectos expositivos recientes, que destacan la evidencia histórica basada en material original y testigos personales (el Holocausto) y en el análisis de las causas y consecuencias de los fenómenos bélicos (Crímenes contra la humanidad). O la nueva filial inaugurada recientemente en Manchester (IWM North), con un mensaje centrado en reflexionar sobre el impacto de la guerra.

The Imperial War Museum in London is an interesting example of how a military museum can reorganise its discourse to become a relevant and

El Museu Imperial de la Guerra, al Regne Unit, ha fet un remarcable esforç en els darrers vint anys per allunyar-se de posicions commemoratives i patriòtiques dels conflictes bèl·lics i explicar una història que és rellevant per a tothom, emfasitzant la seva dimensió social i humana, incitant a la reflexió sobre les seves causes i conseqüències i explicant la guerra en tota la seva complexitat. L'enfocament es demostra reeixit, a la vista de l'elevat nombre de persones que visiten el museu o que accedeixen al seu lloc web: prop de dos milions anuals en cada cas (incloent-hi els museus filials). L'Imperial War Museum (IWM a partir d'ara) és avui dia una institució diversa i inclusiva, amb un discurs volgutament obert que pot interessar homes i dones, militaristes i pacifistes, gent gran que va conèixer les guerres mundials i joves per als quals aquestes només són un ressò llunyà.

«Aquest no és un museu del passat distant, sinó sobre persones que encara viuen, els seus pares i els seus avis. Les guerres del segle xx ens han afectat, d'alguna manera, a tots i a cadascun de nosaltres, i el museu és aquí per explicar les nostres històries. Cobrim tots els aspectes de la vida en temps de guerra –els herois, els criminals i els milions que no són ni una cosa ni l'altra– i tota l'experiència humana, de les llars als camps de batalla, l'experiència de les mestresses de casa, dels treballadors del camp i de les fàbriques, dels objectors de consciència o de les víctimes de l'Holocaust, així com dels soldats i dels generals, dels mariners i dels aviadors». Amb aquestes paraules es presenta a si mateix l'IWM, l'any 2003,

attractive resource for a wider public. Over the last two decades, the Museum has gradually moved away from its commemorative and patriotic stance, to portray instead the social history and human experience of war. This article outlines the themes of some of its more innovative interpretations, including the use of evocative recreation to exploit the emotional dimensions of war (Blitz Experience, Trench Experience and 1940's House). Also covered are more recent exhibition projects, showcasing historical evidence based on original material and personal testimony (Holocaust). A further section analyses the causes and consequences of war phenomena (Crimes against humanity). The Museum has recently inaugurated a new branch in Manchester (IWM North), which focuses on helping visitors to reflect on the impact of war.

com un museu que centra la seva atenció no en les estratègies de la batalla o en l'armament militar, sinó en l'experiència humana i la història social de la guerra.

LA PRESERVACIÓ DE LA MEMÒRIA I DEL PATRIMONI DE LES GUERRES

L'IWM és el museu nacional britànic que explica la història dels conflictes bèl·lics del segle xx. En concret, té la consigna de mostrar els conflictes on han participat el Regne Unit i els països de la Commonwealth des de 1914. Com a institució històrica i educativa, recull, estudia i exposa tot tipus d'evidència sobre els conflictes bèl·lics durant aquest període.

L'objectiu original en el moment de la seva fundació, en plena Primera Guerra Mundial, va ser crear un museu que commemorés els esforços i sacrificis dels britànics durant aquesta conflagració. Posteriorment es va ampliar el seu abast geogràfic a tot l'Imperi, i després a la Commonwealth. També es va ampliar el seu abast temporal, i s'hi inclogueren tots els conflictes contemporanis.

La vocació col·leccionista del Museu és àmplia. Ja en la seva inauguració el 1920, el director del patronat va manifestar que: «S'espera fer-lo tan complet que qualsevol individu, home o dona, soldat, mariner, aviador o civil que va contribuir, encara que obscurament, en el resultat final, sigui capaç de trobar en aquestes sales un exemple o il·lustració del sacrifici o el treball que va fer, així com algun tipus de registre o documentació en els arxius» (citada a l'IWM Corporate Plan 2001-2005).

Al cap dels anys, els extensos fons de l'IWM comprenen des d'armament de tecnologia sofisticada fins a objectes i records personals de militars i civils, un important fons artístic, i un immens arxiu de material documental, fotogràfic, audiovisual i d'història oral que reflecteix tant la història militar com social dels conflictes i el temps de guerra. Uns fons que permeten avançar el coneixement a través de la recerca i que constitueixen un recurs importantíssim per a l'àmplia programació d'exposicions i activitats educatives del Museu.

La col·lecció d'objectes inclou des de vehicles i armament aeri, terrestre i naval (conserva per exemple uns 150 avions de la Primera Guerra Mundial) a uniformes, medalles, insígnies i efectes personals; la col·lecció d'art (entre les millors d'art britànic del segle xx) conté més de 14.000 pintures, dibuixos i escultures, uns 30.000 pòsters de guerra i unes 1.000 medalles. L'Arxiu de Film i Vídeo conté uns 40.000 km de pel·lícules i unes 6.500 hores de vídeo. L'Arxiu Fotogràfic té més de 6 milions de fotografies, l'Arxiu de So unes 32.000 hores d'entrevistes; i el Departament de Documents

més de 12.000 col·leccions individuals de manuscrits i papers privats (font: *IWM The Collections: an access guide*).

La major part del fons del Museu s'allotja a la seu de la institució a Londres, al barri de Lambeth (al sud del Tàmesi). L'IWM també gestiona quatre museus filials, entre els quals es troben importants elements del patrimoni militar britànic.

1. El Museu dels Cabinet War Rooms, a Whitehall, Londres, que permet la visita pública al refugi subterrani que va allotjar el gabinet del govern britànic durant la Segona Guerra Mundial, sota el lideratge de Winston Churchill. Situat a prop de 10 Downing Street, l'espai està conservat exactament tal com era en temps de guerra.

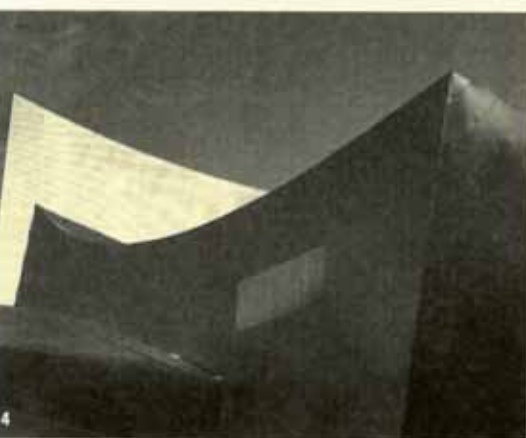

2. The Big Picture, © de la fotografia: IWM

2. El vaixell de la Segona Guerra Mundial, *HMS Belfast*, ancorat al Tàmesi aprop de Tower Bridge, a Londres, totalment restaurat i obert a la visita pública.
3. Duxford Airfield, al Cambridgeshire, un camp d'aviació d'importància històrica per la seva contribució a la batalla d'Anglaterra durant la Segona Guerra Mundial. Allotja l'American Air Museum, amb una important col·lecció d'avions de combat i altres vehicles i peces d'artilleria pesant, i organitza uns populars espectacles aeris.
4. L'Imperial War Museum North, a Manchester, un espectacular i innovador museu de recent creació, amb el qual l'IWM acosta les seves col·leccions i la seva activitat a les regions del nord del país.

LA INTERPRETACIÓ DELS FETS I LES EXPERIÈNCIES BÈL·LIQUES A LES SALES DEL MUSEU

Quines narratives, quines perspectives ha de mostrar un museu sobre la guerra? Es presenta la guerra com una causa noble o com un fet devastador i sanguinari? Les presentacions que emfasitzen el triomfalisme i el final feliç d'un conflicte perllonguen les actituds de temps de guerra i

3. Imatge de l'edifici de IWM North al capvespre. © de la fotografia: Tom Pollock

4. L'edifici de l'IWM, obra de l'arquitecte Daniel Libeskind, inaugurat a Manchester l'any 2002. © de la fotografia: IWM

5. Detall de l'espai expositiu de l'IWM North. © de la fotografia: IWM

obren el camí al suport per a noves guerres com a mecanisme per resoldre els conflictes. Les presentacions que expliquen el sofriment i la mort que la guerra ocasiona, en canvi, enforteixen el desig que no es tornin a produir aquests fets, a desitjar la pau per sobre de tot. Però és necessària a vegades la guerra o no està mai justificada? Si es vol que el museu sigui fòrum, espai social de reflexió on reconsiderar els coneixements a la llum de les preocupacions actuals, els museus de la guerra tenen clarament un paper important en l'educació i en el debat sobre un tema d'alt interès social: aportant una informació tan completa com sigui possible, i establint connexions amb les experiències i les opinions dels visitants per tal d'involucrar-los.

Tradicionalment, els museus d'història militar es caracteritzaven per l'exposició d'armes i uniformes militars, el tractament patriòtic de campanyes i estratègies de batalla, i l'exaltació dels comandants i els herois de guerra, amb l'absència pràcticament absoluta de tot context social i del punt de vista de l'altre bàndol. Malgrat que l'IWM no va ser concebut com a monument a la glòria militar ni en els seus orígens (com es deixa clar en el seu discurs inaugural l'any 1920), no va escapar, malgrat tot, durant molts anys, de presentar una narrativa clàssica, posant èmfasi en l'avanç tecnològic i en la planificació i estratègia de les operacions bèl·liques, des de la perspectiva nacional britànica.

Actualment, l'exposició de tancs, avions i armament militar encara conforma una part molt important de la imatge i de l'atractiu popular de l'IWM. Per exemple, la primera visió que rep el visitant a la seu de Londres és un doble canó naval de grans proporcions que, desafiant, es situa davant la façana del Museu. El rètol que l'acompanya informa que va ser el més modern, el més gran i el més poderós dels grans canons utilitzats pels vaixells de guerra de la Royal Navy, i que simbolitzava en un moment donat la posició britànica al capdavant del poder naval al món. Un cop dins, a la primera sala, un espai espectacular de grans dimensions (l'atrium), s'hi exposen tancs, avions, bombes, missils i tot tipus d'armament pesat. La informació disponible sobre aquests objectes és essencialment tècnica (calibre, munició, abast màxim, freqüència de tret...). Es presenta un armament sofisticat, net i sense desperfectes, mancat d'informació de context que expliqui com s'utilitzava, qui el va produir o els efectes que el seu ús va comportar. Com bé subratlla Whitmarsh (2000), l'èmfasi en la tecnologia en un museu de la guerra transmet un missatge que perllonga les actituds agressives i naïfs que contribueixen als conflictes, donant una visió asèptica i atractiva del conflicte bèl·lic.

De tota manera, passada aquesta àrea, la resta del museu presenta exposicions temàtiques amb una informació molt més completa i menys patriòtica, que inclou temes socials i tracta qüestions difícils com són l'holocaust i els genocidis en general, amb una museografia altament atractiva i un component

educatiu molt important. Malgrat la coexistència en les sales del Museu d'enfocaments dispars, i fins i tot contradictoris, l'èmfasi discursiu de l'IWM actualment recau en la dimensió social i l'experiència humana de la guerra.

L'evolució de l'enfocament interpretatiu del museu s'inicia fonamentalment a mitjan anys vuitanta. En aquell moment, encara que les exposicions permanents se centren sobretot en els fets i els combats de les dues guerres mundials, les exposicions temporals tracten fonamentalment temes d'història social, com l'impacte que l'austeritat del temps de guerra va tenir en la vida civil, en aspectes com la moda o el menjar. L'eslògan del museu esdevé «una part de la vostra història familiar» (Bardgett, 2002).

Més recentment, la inauguració de l'exposició permanent sobre l'«Holocaust» (2000) i «Crims contra la Humanitat» (2002) denoten la voluntat d'afrontar els aspectes més controvertits del tema de la guerra. Mostren sense escrúpols la brutalitat i els horrors dels conflictes, amb un plantejament més universal (menys des de l'òptica britànica) i més inquisitiu, suscitant preguntes i dilemes morals. El missatge del nou Imperial War Museum North a Manchester (2002) ja se centra totalment a demostrar l'impacte, el llegat de la guerra: com aquesta canvia la vida de les persones i com els conflictes del passat recent afecten el nostre món avui dia.

A continuació es comenten alguns dels enfocaments innovadors i dels projectes expositius recents més interessants.

LA DIMENSÍO EMOCIONAL DE LA GUERRA I LES RECREACIONS EVOCADORES

El tema de la guerra té un poder emocional inherent que els museus tradicionals, centrats en els aspectes tècnics, logístics i estratègics de les campanyes militars, no aborden. Uzzell (1989, 1998) recomana als museus i llocs patrimonials que interpreten conflictes bèl·lics implicar emocionalment el visitant per tal d'explicar una història més completa i veritable de la guerra, que transmeti els horrors i les conseqüències reals que aquesta té en la vida de les persones. Amb el que anomena «*hot interpretation*», Uzzell defensa que els museus donin cabuda a l'ampli ventall d'emocions (tristesa, indignació, dol, desesperació...) que provoca la guerra, cosa que permet una millor empatia amb els sentiments, motivacions, accions i decisions de les persones que van formar part del conflicte.

L'IWM ha anat incorporant aquesta dimensió afectiva i emocional en les seves sales. Ho ha fet amb l'ús més ampli d'elements visuals documentals com són les fotografies i films que mostren els morts, l'horror i la destrucció de les guerres, o referències al sofriment individual, com són l'exposició de cartes personals o enregistraments d'història oral. També ha fet un bon ús de

recreacions evocadores amb la intenció de mostrar al visitant l'experiència de la guerra de «primera mà». En són exemples dues exposicions de tipus evocatiu: la «Blitz Experience», inaugurada el 1989, i la «Trench Experience», introduïda més tard. Les exposicions evocatives, segons la definició de Belcher (1991), recreen un espai i una atmosfera amb la intenció de provocar una reacció emocional en el visitant que l'ajudi a identificar-se amb el tema.

La «Blitz Experience» és una rigorosa reconstrucció, amb versemblants efectes visuals, sonors i d'olor, d'un refugi antiaeri i d'un carrer bombardejat durant el *Blitz* del 1940 (un període continuat de bombardejos de l'aviació alemanya sobre Londres, que va matar i ferir milers de civils i provocar seriosos danys i restriccions a la ciutat). L'efecte eixordador de les bombes que cauen a prop, els sacsejos que aquestes provoquen al refugi, els crits de nens espantats, o la foscor circumdant, volen provocar al visitant la sensació d'estar atrapat en ple bombardeig.

La «Trench Experience» recrea una trinxera al front de la batalla de la Somme, França, a la tardor de 1916, i permet al visitant fer-se una idea de les espantoses condicions que hi patien els soldats. La Primera Guerra Mundial, essencialment una guerra de trinxeres que va mobilitzar més de seixanta-cinc milions d'homes, deu milions dels quals van morir i vint milions més van resultar ferits. L'any 2002, amb l'exposició temporal «The Trench Exhibition» el Museu va portar més enllà aquesta experiència en col·laboració amb un programa de la BBC2, que va posar vint-i-cinc voluntaris en una trinxera reconstruïda prop de Cambrai, al nord de França, i va recrear les condicions de l'hivern de 1916, inclosos els gasos lacrimògens, la privació de son, les rates, les simulacions de bombardejos aeris i terrestres, a més del fred i la humitat permanents. Alhora, el Museu va reproduir la trinxera amb tot detall dins les seves sales, instal·lació complementada amb informació sobre les experiències reals d'aquells que van servir al front occidental a partir de material documental audiovisual, cartes i diaris originals.

El museu ha sabut explotar sàviament l'interès social i televisiu existent al Regne Unit pels programes d'història social sobre els temps de guerra.

6. Imatge de l'espai temàtic sobre la ciència, la tecnologia i la guerra de l'IWM North. © de la fotografia: IWM

7. Gasejats, 1918, de John Singer Sargent, una de les pintures més conegudes del fons d'art de l'IWM. © de la fotografia: IWM, London

8. «The Blitz experience», permet al visitant «reviure» l'experiència dels bombardejos que els londinencs van sofrir entre el setembre de 1940 i la primavera del 1941.

© de la fotografia: IWM

9. La seu de l'IWM a Londres. © de la fotografia: IWM

Un altre cas també recent és l'exposició «The 1940's House», en col·laboració amb el Channel 4. Es tracta de la rèplica d'una casa dels anys quaranta a escala real (construïda dins una sala de 9 m d'alçada) que permet explicar la vida domèstica durant la Segona Guerra Mundial. A la casa original, el Channel 4 hi va filmar una popular sèrie d'història que posava una família voluntària a viure durant nou setmanes sota les condicions de vida precàries del temps de guerra (experimentant el racionament, construint un refugi al jardí, i adaptant-se a la falta de comoditats de la vida moderna).

Tant aquest programa com el de les trinxeres han tingut un gran èxit d'audiència, i aquesta popularitat ha revertit en un significatiu increment de visitants al Museu.

EL PES DE L'EVIDÈNCIA QUE PROPORCIONA EL MATERIAL ORIGINAL I ELS TESTIMONIS PERSONALS

Les dues noves exposicions permanents dedicades al tema dels genocidis han requerit nous plantejaments interpretatius. Han posat l'accent en l'evidència històrica i l'anàlisi de causes i conseqüències dels fenòmens violents i bèl·lics, cosa que ha incitat la reflexió sobre qüestions cabdals.

L'exposició sobre l'«Holocaust» presenta, en 1200m² d'espai expositiu, un discurs narratiu sobre la persecució nazi dels jueus i altres grups, abans de la Segona Guerra Mundial i durant aquesta guerra. En la seva concepció es va decidir evitar les reconstruccions o rèpliques, a favor d'un tractament simple i directe, basat en l'evidència que proporcionen els objectes autèntics, el material audiovisual documental i els testimonis dels supervivents. L'enfocament és documental, històric, amb la intenció de fer pensar els visitants més que no pas desbordar-los d'emocions (Bardgett 2000, 2002). La idea, no explícita sinó implícita, és que a partir d'aquí el visitant n'extregui els seus propis judicis morals i es plantegi com evitar

que una situació com aquesta es torni a repetir. Els comentaris que deixen els visitants en sortir de l'exposició demostren que en treuen lliçons i paral·lelismes amb situacions actuals de prejudicis, intolerància i racisme (Salmon 2001).

Si el to de l'exposició és sobri, són colpidors els fets, les imatges, els objectes i les històries individuals de persones reals que documenten aquest procés d'aniquilació sistemàtica massiva. El discurs informatiu sobre els fets, les polítiques i les ideologies que van fer possible l'Holocaust s'acompanyen de l'exposició d'objectes tan torbadors com un dels carros amb els quals recollien els morts al gueto de Varsòvia, un instrument per mesurar les diferències físiques racials que utilitzaven els científics nazis, l'ós de joguina d'un nen jueu que va estar amagat en un armari durant quatre anys, una llauna de gas Zyklon B com les que es van utilitzar a Auschwitz I, i objectes personals diversos (sabates, pintes, ulleres...) trobats en excavacions fetes als camps de concentració. Un dels trets més efectius de l'exposició, però, el formen els testimonis personals d'una quinzena de supervivents de l'Holocaust, enregistrats en vídeo, que aporten l'experiència humana concreta al llarg de tot el recorregut. Les mateixes persones apareixen diverses vegades parlant sobre temes diferents, cosa que afavoreix l'empatia per part del visitant.

L'exposició «Crims contra la Humanitat» estén el tema, i aborda tots els genocidis ocorreguts durant el segle XX. L'element central és una producció audiovisual de 30 minuts que presenta, a més de l'Alemania nazi, els genocidis d'Armènia, la Rússia stalinista, Cambotja, Bòsnia, Rwanda, complementat per una sèrie d'interactius que ofereixen informació en profunditat, imatges i dades concretes sobre cadascun dels casos. L'audiovisual, a través de comentaris d'experts en conflictes ètnics i la mostra de brutals imatges d'arxiu, planteja una sèrie de reflexions i qüestions sobre els factors comuns que van portar a aquests fets. Per quins mitjans una societat ostracitza aquells que no desitja? Quin paper juga en aquest procés la propaganda sobre una societat utòpica? Com hi tenen a veure les dificultats econòmiques? Ha d'intervenir la comunitat internacional? Quin ha de ser el rol d'una justícia internacional?

Una altra vegada, els testimonis personals hi juguen un paper clau. Les escenes d'horror s'alternen amb entrevistes a víctimes i agressors. Aquest és el cas d'un nen i una nena assassins, empresonats a Rwanda, que confessen els seus crims: «Alguns estaven morts, altres vius. Vam colpejar els que no eren morts. Les altres dones en van matar un cadascuna» (la nena). «Vaig matar tres persones. Els soldats els van lligar i els van estirar a terra, si no no els hauria pogut matar. Em van donar un pal i els vaig matar a cops» (el nen). «Us prego que ho entengueu. No teníem elecció. Us demano clemència en nom de tots els presoners. Ens van forçar a fer-ho» (la

Bibliografia:

BARDGETT, S. (2000) «Exhibiting Hatred», *History Today*, June 2000.
<<http://www.iwm.org.uk/lambeth/hol-article.htm>>

BARDGETT, S. (2002) «The Holocaust Exhibition: Presentation for the French Council of History», *Le Chambon*, 5 July 2002. <<http://www.iwm.org.uk/lambeth/hol-article.htm>>

HENDERSON, A. AND KAEPLER, A. (eds.) (1997). *Exhibiting Dilemmas: Issues of Representation at the Smithsonian*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.

Imperial War Museum. *Imperial War Museum*. Londres: Imperial War Museum. (guia del Museu)

Imperial War Museum. *The Holocaust: The Holocaust Exhibition at the Imperial War Museum*. Londres: Imperial War Museum. (guia del Museu)

Imperial War Museum. *The Imperial War Museum Corporate Plan 2001-2005*. Londres: Imperial War Museum.

Imperial War Museum. *The Collections: an access guide*. Londres: Imperial War Museum.

Imperial War Museum. *Imperial War Museum North*. Londres: Imperial War Museum. (guia del Museu)

Imperial War Museum website <URL: <http://www.iwm.org.uk>>. (consulta gener-abril 2003)

nenal). Una cançó d'una estació de ràdio rwandesa sona de fons: «Vinga amics, celebrem-ho. Els tutsis han estat exterminats. Déu recompensa els justos.»

Però la presentació va més enllà dels fets i les memòries. Els comentaristes aporten anàlisis i inciten directament a la reflexió i discussió sobre preocupacions molt concretes. «Sovint no som innocents dels genocidis dels altres. Nosaltres venem armament, prenem decisions de política exterior que perjudiquen seriosament altres països. No és casualitat que es produís un genocidi a Cambotja després que el bombardeig americà durant la Guerra del Vietnam desfés aquesta societat. Això no vol dir que els americans siguin responsables del genocidi de Cambotja. Vol dir que una societat que ha estat desfeta per la guerra és molt susceptible al genocidi» (afirma l'historiador Michael Ignatieff).

REFLEXIONAR SOBRE LA GUERRA: L'IMPERIAL WAR MUSEUM NORTH

La nova filial a Manchester, l'IWM North, presenta un discurs expositiu centrat en el llegat, els efectes de la guerra, i invita a meditar sobre el fenomen. Mostra com les guerres canvien la història i les vides de les persones (*War Shapes Lives* és l'eslògan d'aquesta nova filial del Museu). L'estratègia és immersiva, emocional i participativa, buscant involucrar el visitant. *Mireu el que fa la guerra... Ens afecta a tots...* La interpretació és més centrada en les idees i l'experiència que en els objectes. El missatge s'expressa de forma contundent i clara, amb innovadors sistemes expositius i una arquitectura radical.

L'edifici, obra de Daniel Libeskind (també autor del Museu Jueu de Berlín i del projecte escollit per al *Ground Zero* a Nova York) és una part essencial de l'experiència. Com diu el diari *The Guardian* (22 d'abril de 2002), l'edifici té el poder de desorientar i pertorbar els visitants, encoratjant-los a reflexionar sobre els perills i els mecanismes de la guerra i, sobretot, el seu cost humà. El concepte arquitectònic parteix de la idea d'un globus terrestre fragmentat a causa del conflicte, i recompost en tres peces –terra, mar i aire– que conformen les tres àrees principals del museu. A l'àrea d'exposició, el terra i el sostre recreen la curvatura de la superfície terrestre, les columnes són torçades i la llum prové d'esclatxos o talls en diagonal fets al sostre.

L'exposició permanent ofereix diversos nivells de presentació. En primer lloc, una cronologia (del 1900 a l'actualitat) recorre tot el perímetre de l'espai expositiu i aporta els fets i el context històric. A l'interior, sis espais investiguen a fons uns quants temes, com l'experiència de la guerra, les dones i la guerra, o la propaganda i la presentació de la guerra als mitjans de comunicació. Dues «piles del temps» (*TimeStacks*) donen la possibilitat als visitants d'examinar objectes de prop, disposats en calai-

xos temàtics, i discutir-los i interpretar-los amb membres del museu (*interactors*). A diferència de la seu del Museu a Londres, la major part dels objectes exposats a Manchester són de petites dimensions. Només s'hi exposen cinc objectes grans, de caràcter icònic, entre els quals hi ha un Harrier Jump-jet (el primer avió d'enlairament i aterratge vertical, un dels orgulls de la maquinària bèl·lica britànica) i un cotxe travant (que simbolitza la vida a l'Europa de l'Est durant la Guerra Freda). Finalment, la presentació més espectacular i definitiva de tota l'exposició és una experiència audiovisual immersiva (*The Big Picture*), que projecta imatges i so en totes les superfícies d'exposició: parets, terra i sostre, i en els mateixos visitants. Basats en els fons d'imatges i d'història oral del Museu, tres audiovisuals d'uns quinze minuts, projectats cada hora, inviten a reflexionar sobre els temes: per què hi ha guerres, els infants i la guerra, i l'armament de guerra. L'experiència és impactant i memorable.

El discurs de l'IWM North, lluny de ser simplista i al·lisonador, incita a la reflexió i a la comprensió de la complexitat dels conflictes. És necessària de vegades la intervenció militar? Quines són les conseqüències de les guerres?

En conjunt, l'IWM clarament no és una institució pro guerra. Tampoc no és antiguerres –missatges de pau i de resolució no violenta dels conflictes n'hi ha pocs-. Però sens dubte és un museu que fa reflexionar sobre el fenomen de la guerra en tota la seva complexitat, i ho fa d'una manera atractiva i rellevant per una audiència diversa, partint de la idea que la guerra és assumpte de tots, que ens afecta a tots. L'èxit de visitants i l'àmplia acceptació que gaudeixen les seves exposicions mostren que l'IWM compleix el paper educatiu i social que s'ha proposat.

Bibliografia:

- KING, B. (1999) "Editorial". *Journal of the Association for Heritage Interpretation*, Maig 1999.
<<http://www.heritageinterpretation.org.uk>>
- PERKINS, G. (1999). "Museum war exhibits: propaganda or interpretation?" *Journal of the Association for Heritage Interpretation*, Maig 1999.
<<http://www.heritageinterpretation.org.uk>>
- SALMONS, P. (2001) "Moral dilemmas: history-teaching and the Holocaust". *Teaching History*, The Historical Association, issue 104, September 2001. <<http://www.iwm.org.uk/lambeth/hol-article.htm>>
- UZZELL, D. (1989). "The hot interpretation of war and conflict." Dins: Uzzell, D. (ed.) *Heritage Interpretation: Volume 1: The Natural and Built Environment*, 33-47. Londres: Belhaven Press.
- UZZELL, D. (1998). "The hot interpretation of the Cold War." Dins: English Heritage (ed.) *Monuments of War: The Evaluation, Recording and Management of Twentieth Century Military Sites*, 18-21. Londres: English Heritage.
- WHITMARSH, A. (2000). "Memory and commemoration in war museums" *Journal of Conservation and Museum Studies*, Issue 7, November 2001.